

DISPUTATIO SOLENNIS
DE VERA CHRISTI
ECCLESIA ANTE TEM-
PORA D. LUTHERI, DURAN-
TE PAPATU.

*De cujus positionibus, adjuvante Spiritu Domini, in
inclytâ Academia VVittebergensi,
SUB PRÆSIDIO*

FRIDERICI BALDUINI SS.
Theol. Doctoris & Professoris, Pastoris &
Superintendentis.

*Pro Licentiâ consequendi gradum Doctora-
tus respondebit*

M. CHRISTIANUS GILBERTUS
de Spaignart, Torgensis, Ecclesiæ Anafinæ in Austria
superiore Pastor.

Disputabitur ad diem 4. Julij anno 1617.

1. diss. A
3, 40

WITTEBERGÆ
Iohannes Gorman inprimebat.

814. A. 143 (40)

~~66.~~
~~6. III. 14.~~

DE VERE CHRISTI
ECCLESIAE
FORA

EX LIBRIS

IN NOMINE PATRIS, FILII ET,
Spiritus sancti, Amen.

THESES

De vera Ecclesia ante tem-
pora B. Lutheri, durante Papatu.

I.

Vivimus jam in anno seculari, ubi mul-
tissimè sermo est de Jubilæo Evangelico, in quo
populus Dei devotâ mente recordatur immensè
illius beneficij, quo Deus præpotentissimus ante
hos ipsos centum annos patriam nostram carissimam Germa-
niam, in primis, & consequenter multos alios populos Europæ
orbis oculis misericordiæ suæ respexit, dum per fidele ministe-
rium Martini Lutheri tenebras Antichristiani regni
discussit, lucemque Evangelii claro jubare illucescere jussit.
Quod beneficium planè divinum ne ullo unquam tempore ob-
livione deleatur; sed gratâ semper mente recolatur, & ad setam,
si qua futura est, posteritatem propagetur, nostri est officii.

II.

Quàm tristis & plane turbulentus Ecclesiæ status superiori
seculo fuerit; quantis laboribus ac periculis constiterit, illud
Augiæ stabulum à fecibus & quisquiliis Antichristianis repur-
gare; quam felici cum successu id Beatus Pater Lutherus inter
tot ronchos crepitusque Sathanz ac mundi præstiterit; quam sæ-
pè iterum post illa tempora divinum illud Reformationis opus
ruinam minitarum; quàm mirabiliter denique à Deo ad hæc

A 2

usque

usq; tempora conservatum fuerit; hæc omnia alius sunt operæ
ac otii jam hoc tantum in controversiam venit: Si per ministerium
Lutheri demum Ecclesia instaurata fuit; num ante Lutherum per aliquot
secula nulla extiterit vera Ecclesia, vel, quia hoc absurdum est dicere, ubi &
quam ea fuerit? Quæ sanè quæstio & nobilissima est, & hodie in-
ter Pontificios multum agitata, & toti Reformationis operi ma-
gnam afferre lucem potest.

III.

Notum est, quam scabiosè Romanenses de Ecclesia per Lu-
therum instaurata loquatur. Johannes Pistorius apostata in suo
hodegetico cap. 4. pag. 83. & 98. dicit, eam ex libero aëre ortam, &
novæ fidei Ecclesiam, aus freyer Luft entsprungen / vnd ein new-
gleubige Kirch. Communiter appellatur hæretica & nova: vide
Bellarm. lib. 4. de Eccles. cap. 5. Quod si ergo ostendatur, ante Lutheri
tempora in papatu etiam fuisse Ecclesiam Lutheranam, omnes
istæ calumniæ in fumos abire necessum erit, & de veritate no-
stræ Ecclesiæ constabit. Quod ut talicuius expediatur, tria nobis
Bono cum Deo, demonstranda sunt: 1. Papatum non esse, nec fuisse un-
quam Ecclesiam veram. 2. In Papatu semper Deum conservasse Ecclesiam
veram. 3. Vbinam & quæ fuerit illa Ecclesia.

IV.

Papatum voco hierarchiam illam Ecclesiasticam sub uno
capite visibili, quem Pontificem Romanum vocant, & Vicarium
Christi fingunt; cujus manus contra omnes, & omnes contra
ipsum; qui quidem solus superbo Ecclesiæ Catholicæ titulo ca-
put inter nubila condit; sed quod Ecclesia vera non sit, facile ad-
duci poterit, ut credat, qui sequentia argumenta ponderaverit.

V.

i. Membrum, Veram Ecclesiam ædificat Paulus super fundamentum
Papatum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Jesu
non esse vel Christo, Ephes. 2. 20. hoc est, remittit eam ad Prophetiam &
fuisse Eccle- Apostolicam Scripturam, quæ ubi in honore habetur reverenter
siam veram. tractatur, & pure prædicatur, ibi est vera Ecclesia Christi. Ideo
Deus in Veteri quoque Testamento hæc notâ populum suum
signavit, quod non ad inventionibus suis indulgear, sed præce-
ptis Domini invigilet: *Hæc est sapientia vestra coram populis*, inquit
Domi-

Dominus, ut audientes universa præcepta hæc dicant: en populus sapiens & intelligens gens magna: neq; est alia natio tam grandis, quæ habeat Deos sibi appropinquantes, sicut Deus adest cunctis obsecrationib. nostris Deut. 4. 6. Et Christus in Novo Testamento: si vos manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis, & cognoscetis veritatem Joh. 8. 31. & oves suas nominat, quæ vocem ejus audiunt, vocem autem peregrini non agnoscunt. Joh. 10. 5. 16.

VI.

Hinc est illud August. de unitate Ecclesiæ cap. 16. Remotis omnibus talibus, Ecclesiam suam demonstrant, si possunt, non in sermonibus & rumoribus Afrorum, non in Concilijs Episcoporum suorum, non in literis quorumlibet disputatorum, non in signis & prodigijs fallacibus: quia etiam contra ista verba Domini præparati & cauti redditi sumus: sed in præscripto legis, in Prophetarum prædictionibus, prædicationibus, in Apostolorum laboribus, id est in omnibus canonicis sanctorum librorum autoritatibus. Augustino ad stipulatur Chrysostr. homil. 49. in cap. 24. Matth. Cum videritis hæresin impiam, ait, stantem in locis sanctis Ecclesiæ, tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes, hoc est, qui sunt in Christianitate conferant se ad Scripturas. Quia ex quo hæresis obtinuit Ecclesias, nulla probatio potest esse veræ Christianitatis, neq; refugium Christianorum aliud volentium cognoscere veritatem fidei, nisi Scripturæ divinæ. Nolo humanis documentis, sed divinis oraculis Ecclesiam sanctam demonstrari.

VII.

Jam verò nullo negotio ostendi potest. Papatum non esse ædificatum super fundamentum Prophetarum & Apostolorum, nec habere verbum purè prædicatū, quia contemnit illud, contradicit ei, & Papæ vel Ecclesiæ autoritatem proponit. Contemptus Scripturarum arguitur ex eo, quod Pighius scribit contro. 3. de Eccles. scribentes Apostolos interdum errasse & dormitasse ut homines. Andradius Scripturas indigitavit, nasum flexibilem, Melchior Canus judicem mortuum, Stephanus Paletz rem inanimatam, quæ per se non loquatur, Florobellus mutam & elinguem qualem etiam Jacobus Gretserus fecit, & Scripturam & ipsum Spiritum S. in proximo colloquio Ratisbonensi, Petrus à Soto rem parvi aut nullius momenti, cui cum Spiritu S. nihil sit commercii, literam occidentem, non hominū cordibus sed tabulis & membranis mandatum: Canisius mutilam mancam, & nasum cercū, non

A 3

Præ-

præsentiam certam aliquam & infallibilem sententiam, sed quæ in quamvis interpretationem flecti queat. Alii vocarunt materiam litis, atramentum furorium, Sphynxis ænigmata, Protagoræ principia, Sybillæ folia, regulam plumbeam, &c. & Brentius in *Prolegomenis* testatur, suo tempore in quibusdam cœnobijs, & præsertim in conventu puellarum monialium, usitatum fuisse hoc ænigma; ut interroganti: Qua in re sita esset religio Lutherana? responderetur; in laceris panniculis: quo responsio Scriptura sacra tantum pro re chartacea habebatur, quippe ex tritis lacerisque panniculis confecta. *VVolfius centenar. 16. memorabil. fol. 623. scribit*: Episcopum quendam aliquando ita prorupisse: Scitisne, quid ego cum Epistolis Pauli agerem, si eas solus haberem? sub rosa dictum sit, in ignem eas conjicerem. Ehem tunc dirutum omne armamentarium Lutheranorum jaceret. Egregia scilicet reverentia erga verbum Domini! & qui quæso talia scommata, ne quid dicam gravius, cum fundamento Prophetarum & Apostolorum, vel cum purâ prædicatione verbi consistente queunt?

V III.

Contradictionem sacrarum literarum manifestam fovet Papatus: nam cum Scriptura dicit, hominem justificari fide non ex operibus. *Rom. 3. 27. Gal. 2. 16. Eph. 2. 8.* Papatus non tantum contradicit, sed & anathemate ferit, opéra hominis à justificatione excludentes *Concil. Trident. sess. 6. can. 9.* Scriptura docet fidem cum peccatis contra conscientiam stare non posse, hæc enim sunt opera mundi, quem vicit fides, *I. Iohan. 5. 4.* sunt opera tenebrarum, quæ opponuntur fidei. *Iohan. 3. 19.* sunt opera carnis, quæ opponuntur operibus Spiritus sancti in fidelibus, *I. Cor. 6. 9. Ioh. 3. 16.* Papatus vero habet *fideles fornicatores, adulteros, molles, masculorum concubitores, fures, avaros, ebriosos, maledicos rapaces, cæterosq; omnes, qui talia committunt peccata, Concil. Trid. sess. 6. cap. 15.* Scriptura peccatum originis propriè peccatum nominat, quod homines morti addicit, æquè ac eos, qui in similitudinem prævaricationis Adæ peccarunt, *Rom. cap. 5. 14.* concupiscentiam etiam in renatis residuam, ut peccatum verè & propriè sic dictum damnat in nono & decimo Præcepto. Confer loca *Matth. 5. 29. Rom. 7. 7.* Papatus hanc

senten-

sententiam anathematis fulmine perstringit. Ita enim habet
Concil. Trident. sess. 5. decret. de pecc. orig. Hanc concupiscentiam, quam ali-
quando Apostolus peccatum appellat, sancta Synodus declarat, Ecclesiam Ca-
tholicam nunquam intellexisse peccatum appellari, quod verè & propriè in-
renatis peccatum sit, sed quia ex peccato est, & ad peccatum inclinat, Si quis
autem contrarium senserit anathema sit. Christus in institutione
sacrae Eucharistiae omnes jubet ex calice bibere. Papias aper-
tè contradicit in Concil. Constantiensi sess. 3. quod nimirum, licet
Christus utraq; specie panis & vini, Sacramentum hoc vene-
rabile administrarit, tamen hoc non obstante, Ecclesia Romana
definiat, solis sacrificulis sub utraque, Laicis autem sub una
tantum specie esse porrigendum. Quod decretum Concilii Gre-
gor. de Valent. vocat contrariam Ecclesiae dispositionem; con-
trariam videlicet institutioni Christi. Similem antichresin Scri-
pturae & Papias in aliis articulis vide in primis part. 2. recus. con-
cil. Frid. causa 8 p. 101. seqq. Quae ergò puritas verbi divini? quod
fundamentum Prophetarum & Apostolorum ibi quaerendū, ubi
tam audacter Scripturae contradicitur?

IX.

Quod Papae & Ecclesiae auctoritas Scripturae praeferatur, ex
communi Papicolarum doctrina consistit, qua Ecclesia dicitur
esse supra Scripturam, quòd Scripturae auctoritas tantum pendeat
ab Ecclesia, & quod Scriptura non possit esse mensura fidei &
norma controversiarum religionis. Hinc Pighius scribit lib. 1. de
hierarch. Eccles. cap. 2. Omnis quae nunc apud nos est, Scripturarum auto-
ritas, ab Ecclesiae auctoritate necessario dependet, contra sentientes vocat
Scripturarios. Eckius in Enchir. de autor. Eccl. resp. 3. ad object. hereticor.
ait: Ecclesiam esse Scripturae antiquiorem, & scripturam non
esse authenticam, nisi Ecclesiae auctoritate: quam responsionem
in margine vocat Achillen pro Catholicis, Nicolaus Cusanus epist. 2.
ad Bohem. scribit; Scripturas esse ad tempus adaptatas, & variè
intellectas, ita ut uno tempore secundum universalè ritum Ec-
clesiae exponeretur, mutato ritu, iterum sententia mutaretur. Her-
mannus quidem impudissimus Papias affirmat, Scripturas tan-
tum valere, quantum fabulae valent Aesopicae, nisi Ecclesiae acce-
dat auctoritas: quod ipsum ut pie dictum defendit Hofius lib. 3. de
autor

autor. *Scripturae contra D. Brentium*. Hujus furfuris est, quod in nupero Colloquio Ratisbonensi Tannerus eructavit: Nulla fuit unquam heresis, quae ex sola Scriptura potuerit, refutari, exclusa autoritate Ecclesiae sess. 8. fol. 203. edit. Laying. Et in Actis praeparatoriis ad colloquium scribebatur à Jesuitis Bavaricis: fontem & scaturiginem esse omnium haeresium & confusionis Babylonicae, si quis statueret vellet, nihil in causa religionis esse credendum, & in cultu faciendum, quod non vel expressè contineatur in sacris liberis, vel per bonam consequentiã inde deduci queat. Huc pertinet, quod Pighius Paulo III. Pontifici suavit & monuit in Assert. Eccles. hierarch. Non esse cum Lutheranis ex Scriptura disputandum, ex hac enim ratione plus damni quàm commodi accepisse haecenus Pontificiorum Ecclesiam: sed simpliciter ponendum hoc principium: Quidquid Pontifex Romanus cū sua caterva decernit, statuit, & proponit statim amplectendum & firmiter credendum esse, sine ulla inquisitione, an consentaneum sit sacrae Scripturae, an verò manifestè pugnet. Et lib. 1. cap. 4. affirmat, ad traditiones potius provocandum esse, quam ad Scripturas: Si hujus doctrinae memores fuissimus, inquit, meliore sane loco essent res nostrae: sed dum ostentandi ingenij & eruditionis gratia cum Lutero in certamen descenditur Scripturarum; excitatum est hoc, quod, proh dolor, vidimus incendium. Haec certè emblemata omnia Scripturae auctoritatem enervant, & de puritate sua deturbant: nihil enim sinceri relinquitur in divinis, ubi humanae auctoritati imperium permittitur.

X.

Cum puritate verbi divini cohæret legitimus Sacramentorum à Christo institutorum usus. Sunt enim Sacramenta verbum visibile, & ressera Scripturae, ita ut unum istorum duorum absque corruptione alterius depravari non possit. Hinc est illud Augustini epist. 118. Sacramentis numero paucissimis, observatu facilimis, significatione prestantissimis, societatem, novi populi colligavit, sicuti est Baptismus; Trinitatis nomine consecratus, communicatio corporis & sanguinis ipsius. Infallibiliter ergo concludimus, quòd ibi Ecclesia vera non sit, ubi nec sunt Sacramenta à Christo instituta. (Ideò Concil. Tridentinum etiam anathema dicit negantibus Sacramenta novae legis omnia à Jesu Christo esse instituta, sess. 7. can. 1, quod & defendit Bellar. lib. 1. de sacram in gen. cap. 23.) nec quae ab ipso instituta sunt legitime & juxta institutionem Christi administrantur.

XI. Jam

XI.

Jam verò in papatu quinque Sacramenta oberuduntur Ecclesiae, quae institutione Christi carent, *Confirmatio* nimirum, *pœnitentia*, *Ordo*, *Matrimonium* & *Extrema unctio*, de quorum plerisque fateretur *Bellarminus*, quòd eorum institutio & mandatum non habeatur expressè in Scripturis, sed ex locis aliis colligatur *lib. 2. de effectu sacram. 6. 24.* Et si ficticia illa Sacramenta habent fundamentum in institutione ac mandato, quorsum opus est tam ridiculas allegare causas muneri septenarii Sacramentorum Novi Testamenti? exempli gratia; *Septem Sacramenta sunt, quia Sacramenta ordinantur contra triplicem culpam & contra quadruplicem pœnam; item sacramenta expediunt nos ad actus virtutum, quæ sunt septem, tres Theologicae, & quatuor Cardinales, item, sacramenta sunt septem secundum septem diversitates hominum in Ecclesia, intrantium, pugnantium, vires resumentium, resurgentium, errantium, ministrantium, novos milites introducendum, de quibus ratiunculis vide Scrutinium sacerdotale tract. 2. pag. 9 & 10.* Quorsum opus est his nugis, si omnia septem à Christo sunt instituta ac præcepta?

XII.

Sacramenta ἀνάμφιλέκτως à Christo instituta, duo sunt: *Baptismus* & *Cœna Domini*, quorum administratio in Papatu non est legitima. Nam Baptismum quod attinet, certum est, quod ritibus hujus Sacramenti efficacia tribuatur planè magica, expellendi nimirum Diabolum: unde *Bellarmin. lib. 1. de sacram. Baptis. cap. 25.* Verbis Exorcismorum pelluntur dæmones, & *Gregor. de Valent. scribit disput. 4. quest. 6. tom. 4. fol. 845.* effectum illum habere ceremonias Exorcismi non tantùm significando, sed etiam efficiendo. Et *Toletus lib. 2. casuum conse. cap. 23.* Exorcismo tribuit abjuramentum & increpationem maligni Spiritus, qui expellatur & arceatur à baptisando. De qua efficacia vel Baptismi vel Cere-
moniarum ejus nihil novit Scriptura.

XIII.

Substantialia Baptismi in praxi magnam partem relinquuntur quidem integra: baptisatur enim in papatu (quantum quidem publicè constat) juxta institutionem Christi; in nomine
B Patris

Patris, & filij, & Spiritus sancti; disputant tamen, annon addi possit Beata Maria, id quod probabile putant. Ita enim scribit *Fabius Incarnatus* S. Theol. Professor Neapolitanus in scrutinio Sacerdotali tract. 2, de Baptis. pag. 18. Probabilius videri quod sit Baptismus, si dicatur: *Baptiso te in nomine Patris, Filij, Spiritus sancti, & Beate Mariæ*, & additur ratio, quia hic additio Beate Mariæ non sit corruptivum formæ Baptismi. Quid verò est corrigere institutionem Christi, corrumpere formam Baptismi, & tollere legitimam Baptismi administrationem, si hoc non est? Nam si personis sacrosanctæ Trinitatis addenda est B. Maria, in actu Baptismi, cur non in eam etiam credimus? Sicuti enim baptisati sumus, ita credimus, ut rectè olim collegit D. Basilus: & cur neque Christus ita baptisari iussit, neque Apostoli unquam ita baptisasse leguntur? Nimis crassa hæc est Baptismi depravatio.

XIV.

Quomodo Cæna Domini in Papatu suis in substantialibus eorruptatur, dum altera pars laicis eripitur, & pro arbitrio Ecclesiæ Romanæ personis nonnullis iterum permittitur, (de quo prolixè disputat *Gregor. de Valentia lib. de legit. Euchar. usu cap. 10*) omnibus constat; ita ut his diutius immorari opus non sit. Satis planum est, Sacramenta etiam in papatu esse corrupta & magnam partem adulterina, ac proinde Papatum ipsum ab honorifico titulo Ecclesiæ veræ, quæ ex verbo & Sacramentis nascitur, & per eadem alitur ac conservatur, alienum.

XV.

Accedit, quòd Papatus quamplurimos veterum hæreticorum errores & probat, & ab orco quasi revocat, quod Ecclesia vera non facit: ea enim est columna & firmamentum veritatis, 1. *Tim. 3. 15*. Pharisaismus totus in Papatu jam pridem fuit redivivus, sive cultum Dei, quem in nundinationem utrobique convertebant, sive dogmata, quæ utrobique Patrum traditionibus nitebantur, scriptis Prophetarum adversa; sive defensionem dogmatum, quæ utrobique ex inani gloriatione de nescio qua successione, ex inanibus ratiunculis, ex Conciliorum decretis, petebatur; sive denique vitam ac mores, ex hypocrisi, dolo ac violentia confectos, consideres: certè ovum ovo similis non est, ac Papatus Pharisæismo

saismo

Saismo: id quod in primis D. Hunnius p. m. prolixè ostendit præter
in Exam. I. controv. Bellarminianæ. XVI.

Non minor est consensus Papatus cum reliquis nobilio-
ribus hæreticis, cum *Simonianis* res sacras & actus spirituales ven-
dunt Pontificij, coram imaginibus prociidunt, devotè eas ve-
nerantes, traditiones jaçant, scripturas accusant. Cum *Saturni-
nianis* matrimonium & esum animalium prohibent. Cum *He-
racleonitis* extremam unctionem morientibus conferunt.
Cum *Helcesaitis* sacra sua linguâ ignotâ peragunt. Cum
Archonticis peculiare Angelorum ordines fingunt. Cum *Encrati-
tis* continentiam jaçant, Cum *Marcionitis* per Christi descen-
sum ad inferos quorundam animas inde ereptas & liberatas
somniaut, & virginitatem perpetuò inculcant. Cum *Monta-
nistis* insufficientiam scripturarum, legis inimicorum, prohibi-
tionem nuptiarum, dissolutionem conjugii docent. Cum *No-
vatianis* dubitationem de remissione peccatorum urgent. Cum
Samosatenianis omnem verâ ac realem idiomatum communi-
cationem in Christo negant. Cum *Manichæis* angelorum cul-
tum renovant, Biblia averfantur, peccatum non nisi volunta-
rium esse, certorum ciborum prohibitionem docent, in electis
suis, hoc est, sacerdotibus nuptias criminantur, & in commu-
nionem sacra alteram tantum speciem habent. Cum *Donatistis*
Ecclesiam ad se tantum adstringunt, vera Ecclesiæ membra
pura & sine peccato propriè sic dicto esse somniant, verbi & Sa-
cramentorum vim à ministri intentione & dignitate suspen-
dunt. Cum *Eunomianis* de decalogo contra decalogum mul-
ta enormia errata docent. Cum *Andianis* peccata & quævis
licet ridicula & pudenda sibi narrari volunt, & de non detectis
remissionem non donant. Monachi cum *Messalianis* seu *Eu-
chetis*, se solos spirituales nuncupant, & in nocturnis diuturnisq;
cantionibus, ac precibus animarum salutem ponunt. Idem
cum *Catharis* mundiores se cæteris prædicant, & in operibus
confidentiam habent. Cum *Nudipedalibus* nudis incedunt
pedibus. Cum *Priscillianistis* revelationes jaçant, conjugium
contemnunt, mendacia religionis causa, ut & periuria licita
contendunt, Cum *Collyridianis* Mariam virginem religiosè

colunt, Dum Pelagianis statuunt primum hominem fuisse moriturum, etiamsi non peccasset, neque mortuum merito culpæ, sed conditione naturæ, homini post lapsum in divinis liberum arbitrium concedunt; Ethnicos saniores salvatos esse credunt; peccatum originale in infantibus tollunt, concupiscentiam post baptismum reliquam peccatum esse negant, hominem divinæ legi satisfacere posse, & propter bona opera prædestinari contendunt. Cum Circumcellionibus eos occidunt, qui suæ sectæ adversantur. Et quis omnia hæreticorum monstra recenset, ex quibus Papatus & nervos & animam suam hausit? qui plura desiderat, legat *Matthæum Sutlivium de vera Christi Ecclesia cap. 16.* Et *Meisnerum nostrum in Antilesio part. 3. pag. 577. seqq.* Sed profectò hoc veræ Ecclesiæ proprium non est, in qua hujusmodi portenta opinionum solidè refutantur. Ideo & *Bernhardus super Psalmum Qui habitat &c.* & *Anselmus Episcopus Havelbergenfis in Marchia* ante annos 400. & amplius de his novitatibus Romanæ Ecclesiæ conquesti sunt. Bernhardi querelæ ex loco allegato, & ex serm. 6. super Psalm. 91. & ex libro de consideratione ad *Eugenium Papam* notæ sunt. Anselmi verba ita habent: *Quare tot Novitates in Ecclesia Dei sunt? quare tot ordines in ea sunt? quis memorare queat tot ordines clericorum? quis non miretur tot genera Monachorum? quis denique non scandaliset? Et inter tot diversas religionum discrepantium formas tædioso non afficiatur scandalo? imò quis non contemnat Christianam religionem tot varietatibus subjectam? tot ad inventionibus immutatam? tot novis legibus & consuetudinibus agitaram? tot regulis ac moribus Monachorum fermè annuatim fluctuantem?* Et Paulò post scribit, *Monachos in Papatu omnia pro suo libitu nova facere, ipsi sibi sunt lex, inquit, ipsi sibi sunt autoritas; & quos possunt, in suam societatem sub prætextu novæ legis colligunt.*

XVII.

Denique nec hoc negari potest, quod Papatus multa excogitavit dogmata, de quibus Ecclesiæ Apostolorum, & priori patrum nihil planè constitit: quod iterum ab Ecclesia vera alienum est, quæ in dogmaticis per omnia Apostolicæ Ecclesiæ

clesiæ vestigia premit. Neque enim Ecclesiæ est, nova invenire dogmata, sed inventa, hoc est, à Christo & Apostolis tradita, fideliter custodire, & propagare. Jam pridem verò & auctores & tempora introductorum dogmatum novorum in Patu annotata legimus. *Primum Romani Pontificis* plenè introduxit circa annum Christi 607. Bonifacius III. qui Episcopi œcumenici titulum à Cæsaricida Phoca impetravit, non obstante, quod antecessor ejus Gregor. Magnus Antichristi præcursorem nominavit, qui œcumenici Episcopi titulum adferretur *lib. 4. epist. 39. & lib. 6. epist. 30.* non impediente etiam, quod in tertiâ Synodo Carthâginensi circa annum Christi 399. decretum fuit, ne primæ sedis Episcopus appellatur princeps sacerdotum, aut summus Sacerdos, aut aliquid hujusmodi, ut habetur in *Jure Canon. dist. 99. cap. Prima sedis.* *Indulgentias Papales* Polyd. Virgil. ad Gregorium Magnum refert idq; testimonio Johannis Roffensis Episcopi probat *lib. 8. de rerum inventor cap. 1. Jubileum primum* celebravit Bonifacius IX. anno 1300. referente Platina. *Transsubstantiationis* commentum pro dogmate Ecclesiæ ante Lateranense concilium an. 1215. habitum, susceptum aut confirmatum non est. Uude Erasmus super, 1. Cor. 7. in Synaxi transsubstantiationem serò definivit Ecclesia. 3. *Panis consecrati inclusio & adoratio* circa annum 1264. ab Honorio III. invecita est attestante Gabr. Biel. super Canonem Missæ lect. 49. *Festum corporis Christi* ab Urbano IV. anno 1264. institutum ac confirmatum est teste Polyd. Virgil. lib. 6. cap. 8. *Purgatorium* serò cognitum ac receptum in Ecclesia fatetur Roffensis contra assertiones Lutheri cap. 18. *Jejuniunt quadragesimale ad Telesphorum* refertur, ut habetur in Decret. dist. 4 cap. 4. *Butyri, casei, carnis, lactis, ac ovorum usu* jejunantibus interdixit, ac pisciculis saltem uti permisit Gregor. I. teste Mantuano. *Mixtionem aquæ in Missa* quidam Alexandro tribuunt. *Missam ipsam, seu totam structuram, verborum, rituum, gestuum, actuum, ornamentorum* quæ sunt quasi de substantia liturgiæ Pontificiæ, tempore Apostolorum haud fuisse, ne quidem Pontificij negant. Apostolos enim ad sola verba Domini, addita solum oratione Dominica consecrasse, fatentur Gregor. in Registro lib. 7. cap. 65. Platina in vita Sixti, Rupertus de divin. offic. lib. 2. cap. 21.

Emilia ad inventionum Pontificiarum exempla legat, qui vo-
let, in Examine Chemnitiano, in Mornæo de Eucharistia, in
Zegedino, & aliis, quia talia studiosè comportarunt. Nolo his
immorari diutius, nec plura adferre argumenta, quod Papatus
vera Christi Ecclesia, non sit: hoc ipsum enim ex his paucis jam
liquere iudico.

XVIII.

a. Membri
Durante
Papatu sem.
per fuit vera
Ecclesia.

Sequitur nunc, ut ostendam, semper, durante Papatu Ec-
clesiam veram fuisse, quæ verbum Dei purum habuit, regno-
que Antichristi, hoc est, Papatui constanter se opposuit.
Cui adserri fidei facile adhibebit, qui cogitat, fieri non pos-
se, ut Ecclesia Christi penitus deficiat, quia promissionem
Christi habet, quod portæ inferorum adversus ipsam non
sint prævalituræ *Matth. 16. vers. 18.* præsentiam quoque
cum gratia conjunctam (quæ non nisi in Ecclesia esse potest)
promisit *Salvator Matth. 28. 20. & hoc erit fœdus meum cum istis, in-
quit Dominus Isa. 59. 21. Spiritus meus, qui est in te, & verba mea,
quæ posui in ore tuo, non recedent ab ore tuo, aut ab ore seminis tui ex hoc
tempore usq; in seculum; & huc summam pertinent omnia dicta,
quæ de perennitate regni Christi loquuntur, ut Luc. 1. 33. Psal.
45. 7. 48. 9. 89. 37. Dan. 2. 44 &c. quin & nemo salvari posset, si nul-
la prorsus esset vera Ecclesia, quia extra eam non est salus.
Hinc Augustinus super illud Psalmi 47. Deus fundavit eam in
æternam, Sed forte ista civitas (Ecclesia) quæ mundum tenuit, aliquan-
do evertetur? Absit, Deus fundavit eam in æternum. Si ergo Deus funda-
vit eam in æternum, quid times, ne cadat firmamentum? Sed non est
necesse pluribus hæc confirmare, cum Adversarij non negent;
ideo Martinus Becanus Jesuita peculiari capite contendit
Ecclesiam deficere aut perire non posse, in tract. de Eccl. Rom. con-
clus. 6.*

XIX.

Deinde necessariò evincit hoc perpetua conjunctio Chri-
sti cum Ecclesia, tanquam capitis cum membris suis. Si ergo
durante Papatu Ecclesia vera non superfuisset, Christus à per-
enni ista sua conditione exisset, hoc est, caput Ecclesie & Ser-
vator corporis sui esse desisset, quod à veritate prorsus alienum
est.

est. Necessario ergo danda est Ecclesia vera etiam tum, cum
Papatus densissimis tenebris orbem terrarum involvit.

XX.

Adde quod hoc articulorum fidei integritas & veritas re-
quirat. Credimus Ecclesiam veram, sanctam, Catholicam &
Apostolicam: quæ fides labesceret, si durante Papatu Ecclesia
vera non fuisset: & necessaria est continuatio doctrinæ veræ,
quia *verbum Domini manet in eternum Esa. 40. 8.* ea continuatio non
nisi in verâ Ecclesia fieri potest, quia extra Ecclesiam error &
mendacium est.

XXI.

Præterea Antichristum in templo Dei sessurum prædixit
Apostolus 2. Thess. 2. 4. hoc est, in Ecclesia; seu in medio fide-
lium, quia templum Dei non consistit in lapidibus & lignis, sed
in caribus fidelium. Unde Theodoretus scripsit in istum Pauli
locum: Dei templum Apostolus appellavit Ecclesias, in quibus primam se-
dem arripit Antichristus: & ex Pontificijs Thomas Aquinas lect. 1. in 2.
Thess. 2. Exponitur in templo Dei (inquit) hoc est, in Ecclesia, quia multè
de Ecclesia illum recipient; & Ioan. Ferus Monachus Moguntinus in cap. 24.
Matth. Templum Dei in mundo fidelium Ecclesia est: in templo futuram
prædicit Christus abominationem antequam mundus finiatur. Quod ob-
servandum est contra alios, qui templum illud, in quo sedebit
Antichristus, de templo Hierosolymitano ἀπαδείτως expo-
nunt, ut Bellarm. lib. 3. de Rom. Pont. cap. 12. & Casp. Sciopius
in Syntag. de Antichr. cap. 1. Si ergo Antichristus in Ecclesia
verâ, quam Paulus domum Dei viventis nominat 1. Tim. 3. 15. ses-
surus est: ergo, durante regno Antichristi. (quod Papatum esse,
alibi demonstravimus) Ecclesiam veram esse, necesse est.

XXII.

Accedit deniq; evidentissima hujus rei prædictio, man-
suram nimirum sub Antichristi regno veram Christi Ecclesiam
Hoc ipsum enim voluit Propheta Daniel, quando cap. 11, 41. de
Antichristi manibus solas illas gentes salvandas perhibet, E-
dom, Moab, & principium filiorum Ammon. Quibus nomini-
bus sensu mystico eam Ecclesiæ partem intelligit, quæ licet
graviter pressa tyrannide Antichristi, verè tamen Deum agno-
vit,

vit, & per fidem in Christum salvata fuit quemadmodum Theodoretus, & alij patres explicarunt.

XXIII.

3. Membrū
Quenam fu-
erit Ecclesia
vera duran-
te Papatu.

Cū ergo de Ecclesia utrobique in confesso sit, quod in Papatu fuerit, & verò ex præcedentibus satis manifestum, Papatum ipsum Ecclesiam veram esse non potuisse: restat tertium instituti nostri membrum, ut ostendamus, hanc ipsam, quæ ab instauratore suo *Lutherana* vocatur, tunc temporis fuisse, illam ipsam veram Ecclesiam, de qua agimus, extra quam salus nulla est, & ad quam omnes confugere oportet, quotquot sincero solatio in afflictionibus frui, quotquot piè vivere, & beatè mori cupiunt.

XXIV.

Ridiculum hoc videtur Pontificijs, qui nihil magis in ore habent, quàm quod Ecclesia nostra nova sit, ex libero quasi aère oriunda, nulla durationis laude glaudens, ac proinde hæretica, falsa, fugienda: id quod imperitis satis speciosè exaggerare solent, subinde clamitantes: an nos tot sanctis patribus sapientiores doctioresque simus? an omnes qui ante Lutherum vixerunt, damnemus? & quæ sunt hujus generis alia. Neque difficemur, difficilè admodum esse contrarium persuadere ijs, quibus Pontificiæ idolomanix caligo oculos aliquandiu fascinavit, idque tribus de causis; 1. quia plerumque veritas multipliciter premitur, & quasi latitare cogitur. 2. quia pauci eam amplectuntur, pauciores intelligunt. 3. quia non ita conspicitur, nec omnium oculos in se convertit, sicut Pontificia turba cum suis crucibus, triplicatis coronis, tam varijs galeris, tam prætoriosis ornatibus, tam prodigiosis vestibus, & discoloribus cucullis, tantis boatum latratibus, tantis campanorum tonitruis, tantis denique ac tot pompis & triumphis, ita ut cum etiam adfit vera religio ac doctrina, ob humilem in conspicuamque speciem vix ad esse sciatur aut sentiatur.

XXV

Sic ergo statuimus, Lutheranam Ecclesiam in Papatu semper fuisse, quin & priusquam ulla Papatus mentio esset in orbe terrarum; quia doctrina Lutheri, qualis nunc in nostris sonat

sonat Ecclesiis, semper ab Apostolorum tempore audita fuit, ita ut non dubitemus Ecclesiam hanc suo sensu *Romanam* appellare, quia cum doctrina Apostolica in Epistola Romanis inscripta ex asse congruit: unde firmiter colligimus, Ecclesiam Lutheranam veram esse Ecclesiam, quæ nunquam defecit. Sed hæc Ecclesia, quamvis ad annum ferè sexcentimum post Christum natum, quò ad fundamentum fidei, pura mansit atq: incorrupta, postea tamen, crescente Pontificis regno, subinde in doctrina & moribus facta est deterior, ut augescentibus erroribus & abusibus, in dies minus ac minus pristinae in ea sinceritatis integritatisque remanserit.

XXVI.

Unde fit, quòd non semper eadem facies fuit Ecclesiae, durante Papatu: nam tum temporis partim latuit, partim manifesta fuit: hoc est, partim hominibus ignoti, Deo verò probè cogniti fuerunt, qui doctrinam verè Lutheranam de fundamentalibus fidei articulis, in primis de justificatione nostri coram Deo, amplexi sunt, partim manifesti fuerunt, quorum aliqui doctrinam illam palam professi Papæ Romano tanquam filio perditionis animosè contradixerunt.

XXVII.

Latuit Ecclesia, primùm quo ad publicum ministerium, quod omninò purum & incorruptum non fuisse, libenter concedimus; sed hoc puritati doctrinae derogare nihil potest. Nam puritas verbi esse, purè quoque prædicari potest verbum, etiam si interpretatio ejus pura non sit: prædicatur n. Evangelium, etiam quando legitur ab hæreticis: exempla vide *Matth. 23. 3. Luc. 8. 1. Act. 15. 21. Apocal. 5. 2.* Sic interpretes Biblici in Papatu erant valde corrupti, textus tamen Biblicus relinquebatur sincerus, quidam legebatur in pericopis Dominicorum Evangeliorum & Epistolarum, in historia passionis Dominicæ, in textibus funebribus; tunc verbum purè prædicabatur, Sæpè enim aures auditorum puriores fuerunt, quam labia Sacerdotum.

XXVIII.

Idem accidit sub initium Novi Testamenti, ante Johannis Baptistæ ministerium, ubi Sacerdotum, Scribarum & Pharisæorum

C

isæorum

ſacerdotum ministerium erat corruptissimum, adeo ut sub ordinarijs, sed cæcis his doctoribus populus assimiletur obvis perditis dicit & omni pastore destitutus *Matth. 9. 36.* & pastores ipsi fures & latrones appellantur *Ioan. 10. vers. 8* nihilominus tamen lex Mosaica, quam legebant in Synagogis, erat sincera, quam propterea Christus observare jubebat *Matth. 23. 2.* & Ecclesia erat vera, sub corrupto latitans ministerio.

XXIX.

Sic à tempore Jeroboami ad abductionem decem tribuum non fuisse in regno Israëlítico ministerium sacerdotum piorum, ex historia illorum temporum constat 2. Par. 15. vers. 3. idem in regno Jeroboam sub Joram & Achazo impijs regibus accidisse certum est: neq; tamen vel puritatem verbi, vel Ecclesiam veram intercidisse, statuendum est. Idem ergo sub Papatu etiam evenit, modò ipsa verbi puritas, quam & ex doctoribus aliqui, & ex auditoribus quam plurimi, simplici animo retineant, à corruptelis interpretum discernatur.

XXX.

Latuit deinde Ecclesia in personis, qui corruptelis interpretum nunquam ad sensum præbuerunt, licet palam non contradixerint. Tales fuit imprimis simplex popellus, in quo proverbij loco circumferebatur, *Kompt dir gnad von Rom / so zihē du den Sefel zu /* quiq; simplici fide Christo Salvatore unico adherentes ad inventiones hominum negligebant, & ipsius merito innixi tandem salutariter vitam finierunt. Quam ad rem, præter pericopas Evangeliorum & Epistolarum Dominicalium, ut & doctrinam passionis Dominicæ, usi quoque sunt Hortulo animæ, ex quo artem bene beateq; moriendi didicerunt. Qui liber etiam à Pontificiis commendatur. De eo n. Casp. Ulenbergius scribit in lib. quem anno 1589. edit, quibus de causis ad Catholicos redeundū sit &c. *causa 14.* Invenio librū quendā, inquit, in sacrario parochiali Ecclesie mee (Colniensis) scriptum anno salutis 1475. quo semper ab eodem tempore invisitandis & ad mortem preparandis usi: in eo quæstiones aliquot reperiuntur in linguam germanicam converse, morituris proponendæ. Postrema inter eas hæc est: *Credis non posse salvari nisi per mortem Christi? Respondet infimus, Et-*

iam

iam: tum illi dicitur: Age ergo dum superes in te anima, in hac sola morte fiduciam tuam constitue, in nulla alia re fiduciam habe, huic morti te totum committe, hac sola te totum contege, totum immisce, te in hac mortite totum involve. Et si Dominus Deus tuus voluerit te judicare, dic: Domine mortem Domini nostri Iesu Christi objicio inter me & tuum iudicium. Si dixerit tibi, meruisti damnationem, dic: Domine mortem Domini nostri IESU CHRISTI, obtendo inter te & mala merita mea, ipsumque meritum offerre pro merito, quod ego debuissim habere, nec habeo. Dialogismus hic peritus est ex instructione Anselmi Archiepiscopi Cantuariensis, qui circa annum Domini 1094. floruit. Unde apparet, jam tum etiam magni nominis viros in fundamento fidei à Papatu adhorruisse.

XXXI.

At verò regerunt Pontificij, latentem illam Ecclesiam nullam esse: quia Ecclesia semper in sole posita est; & de latetium illorum Christianorum religione nemo certi quid adfirmare potest: nam, quod latet ignotum est: vel si militat contra Papatum, non omninò latent, sed hypocritæ sunt, putrida & visibilis Ecclesiæ membra, neque calida neque frigida. Hoc nimirum ariete latentem illam Ecclesiam se evertisse putant, ac proinde urgeat, ut & locum & personas ostendamus, quæ ante B. Lutherum Ecclesiam Lutheranam constituerint, & à Papatu alieni fuerint.

XXXII.

Locum & personas illas nominabimus, infra, quanquam hoc necesse non sit, quia Ecclesia Novi Testamenti, fatente Jesuita Costero in *Enchir. cap. 2. de Ecclesia pag. 89*, certo loco alligata non est, sed per totum mundum dispersa. Ratiunculæ verò adductæ sententiæ nostræ nihil derogant. Promisit quidē Christus Ecclesiæ suæ lucem & splendorem; sed splendor filij regis ab intus est, inquit Regius Propheta *Psal. 45. 14.* consistens in illuminatione cordis, verà Dei agnitione, salutari fide, apprehensione vitæ æternæ: & ita semper splenduit Ecclesia, etiam sub jugo tyrannidis pressa. Extrinsecus autem splendet in statu suo libero, ubi purum habet ministerium, & exercitium pietatis non interruptum; qui splendor persecutionibus & tyrannide

rannide obfuscarì potest. Prædixit enim Salvator Ecclesiæ suæ
pressuram sub finem mundi, & tam atrocem afflictionem, qualis
à primordio mundi non fuit, ita ut Filius hominis vix repertu-
rus sit fidem in terra, *Matth. 24. 21. Luc. 18, 8.* Similes prædictiones
extant *2. Thess. 2. 3. 1. Tim. 4. 1. Apoc. 12. 6. 13. 3. 7, 8. 12. 15. 16. & 6*

XXXIII.

Neq; verò ignoti sunt omni modo, qui latent: novit enim
Dominus qui sunt sui, *2. Tim. 2, 19.* & dum ad tempus in silentio &
spe fortes sunt, tandem nimium pressi, clamoribus & ejulatibus
de corrupto Ecclesiæ statu, precibus etiam & suspiriis ad Deum
prodeunt, & sic temporis progressu ex latentibus viris Christia-
nis aperti Confessores martyresque fiunt, parati interim ad red-
dendam rationem spei, quæ in ipsis est, omni tempore, cuilibet
petenti.

XXXIV.

Hujusmodi latens Ecclesia erat tempore Eliæ, qui putabat,
se in abominatione Baalitica relictum solum, sed reservavit sibi
Dominus septem millia eorum, qui genua corâ Baal nō flexerūt,
qui quidem Prophetæ erant ignoti, Deus autem illos noverat,
1. Reg. 19. 14. 18. Non erat ibi ministerium publicum, nec publica
confessio, nec tamen vera deerat Ecclesia, quæ latuit, nube perse-
cutionum in extremas angustias redacta.

XXXV.

Quod exemplum adeò illustre est, ut Pontificii aliud nihil
excipere possint, quàm quòd in regno Samariæ quidem latuerint
aliquot pij, in altero tamen regno Hierosolymitano eodem tem-
pore veram fuisse & conspicuam Ecclesiam, sub regibus Assa at-
que Josaphat. Sed quò minus hæc exceptio locum habere pos-
sit, tria obstant: 1. Quòd Elias, cum Jezabel ei mortem minare-
tur, fugit, non in Judæam, sed ultra, in desertum, *1. Reg. 19. 4.* haud-
dubiè mansurus in Judæa, si Ecclesiam ibi reperisset. 2. Elias,
cùm peccata populi recenset, meminit inter alia, quòd altaria
evertissent, *v. 10.* certè non Jeroboami in Samaria, quia nulla ido-
lolatrica altaria eversa queritur: sed altare Domini, quod erat
Hierosolymis in Judæa. 3. D. Paulus *Rom. 11. 3,* hoc exemplum
Eliæ citat, quòd sicut tempore Eliæ nulla videbatur inter Ju-
daeos

daos relicta Ecclesia, & tamen Deus multa millia sua reserva-
verat; ita tunc etiam Deum abjecisse populum suum, sed reli-
quias quasdam servatas esse, Hac ergo fuit latens Ecclesiae rem-
pore Eliæ.

XXXVI.

Similis Ecclesiae status fuit sub finem Veteris Testamenti,
ubi Pharisei, tanquam ordinarii doctores totum ministerium
corruperant, & tamen Deus sibi reservavit aliquos, qui a Phari-
saismo alieni, veram de Christo doctrinam ex scriptis Propheti-
cis rectè tenuerunt, quam & tandem temporis progressu, & re-
ita exigente, publicè professi sunt: quales erant Zacharias & Eli-
sabeth, Joannes Baptista, Beata Maria, Simeon, Anna, Nicode-
mus, uterque Josephus, & haudubiè multi alij, quorum nomina
sacra reticet historia.

XXXVII.

Sic, durante Arianismo, qui horrendi alicujus diluvii in-
stat totum Orientem inundaverat, ita ut Hieronymus contra
Luciferianos scribat, *ingemuisse totum orbem, & Arianum se miratum*
esse, vera nihilominus superfuit Ecclesia, sed latens, publico inte-
rim ministerio passim Arianismi fecibus infecto. Athanasius
proscriptus exul erat, reliqui fideles hinc inde dispersi in spelun-
cis ac cavernis tantùm latitabant. Ipse Imperator Constantius
Arianus factus, Liberium Episcopum Romanum ita alloqueba-
tur: Quota pars tu es orbis terrarum, qui solus cum homine scelerato
(Athanasio) & orbis terrarum & mundi partem dissolvis? Cui Libe-
rius tum quidem ingenuè respondit: Non diminuitur solitudine
mea verbum fidei: nam & olim tres inventi sunt, qui edicto Regis resisterent.
Eandem Ecclesiae pressuram sub Arianismo agnoscunt ex Pon-
tificiis non pauci, qui externum splendorem, certum locum,
personas certas Ecclesiae vere illorum temporum monstrare
non possunt, ac proinde fateri coguntur, veram Ecclesi-
am tam perspicuam semper non esse, ut cunctis indiscretim
appareat, sed latere aliquandiu, donec purior aura veritatis af-
fulserit.

Quam confessionem Gregorio de Valentia veritas extorsit: qui lib. 6. Anal. sid. cap. 4. concedit, Ecclesiam ijs aliquando errorum, schismatum, persecutionum fluctibus esse agitatam, ut cognitu fuerit difficilis, quod tum maximè accidit, cum Arianorum hæresis dominabatur. Nam eo tempore scripsit Hieronymus contra Luciferianos, Ecclesie navem penè obrutam fuisse; & Hilarius pluribus monuit verbis contra Auxentium, non fuisse Ecclesiam tunc temporis in tectis & exteriori pompâ querendam, sed potius in carceribus & speluncis. Non igitur negamus, quin fuerit aliquis quàm alio tempore difficilior Ecclesiam dignoscere. Hæc ille.

XXXIX.

Quæ verba Valentiani si vera sunt, uti sunt verissima: nemo Pontificiorum nobis vitio vertere debet, quòd Ecclesiam in Papatu latuisse dicimus, ita, ut quàm difficilimè dignosci poterit, quemadmodum adhuc hodiè dubium nō est, multos esse in Papatu, qui multis erroribus Pontificiorum in corde suo contradicunt; quò minus hoc apertè faciant, vel superstitionibus inveteratis, vel apertâ violentiâ Papæ impediti.

XL.

Ad hanc latentem Ecclesiam jungimus secundo loco multos, quos in specie & nominatim Ecclesiam veram appellare possumus: quorum aliqui in medio cœtu Pontificiorum, aliique extra illum cœtum vixerunt. In cœtu Pontificiorum fuerunt quatuor ordinum homines: *Infantes*: *Confessores*: *Martyres*: *Morbundi*, qui omnes non omninò ignoti alijs esse poterant: quos Deus sibi conservavit, & ex faucibus leonis infernalis eripuit, quemadmodum pastor duo crura, aut extremum auriculæ de ore leonis eruit, Amos 3, 12.

XLI.

Infantes per Baptismum (qui in Papatu quò ad substantialia in praxi, singulari Dei providentiâ mansit adhuc integer) Christo capiti suo inserti sunt, cui ut viva membra adhæserunt, & in hac infanti ætate, antequam malitia mutaret intellectum eorum, aut fictio deciperet animam illorum, ex mortali vita decedentes, haud dubiè salutem consequuti sunt æternam. Nam Baptismus est beneficium Ecclesie, & extra Ecclesiam neque est neq; administratur.

XLII.

Regerunt nonnulli, infantes in Papatu baptizatos non posse à Papatu divelli, quia nemo dicere possit, eos in Baptismo Lutheri ponere, quàm Papæ, dogmata amplecti. Respondeo: 1. nos imprimis loqui de infantibus in infantili ætate, & sic ante annos discretionis ex hac vita discedentibus, quos à vera Ecclesia excludere nemo debet: & hos non ferit instantia. 2. infantes baptizantur in fidem Christi, ac per Ecclesiæ vocem profitentur fidem illam, quæ alibi non reperitur, quàm in Scripturis sanctis. Quàm diu ergò infantes adhuc sunt, in vera illa fide reperiuntur, licet eam propter ætatis defectum, explicitè profiteri nondum possint, & eatenus veræ Ecclesiæ membra sunt: utrùm autem Lutheri vel Papæ fides, huic doctrinæ conformis sit, alterius est disquisitionis: nos de Lutheri doctrinâ certi sumus: quàm primum ergò intellectus ipsorum in ætate adulescentiore alienâ doctrinâ depravatur, tunc à vera Ecclesia deficiunt, & ad Christum amplius non pertinent: nam oves meæ audiunt vocem meam, alienorum autem vocem non noverunt, inquit Salvator Joh. 10, 5.

XLIII.

Confessores voce eos, qui animosè obstiterunt abominacionibus Papisticis, licet sine vitæ dispendio, non tamen sine ejus periculo: quorum sat multi fuerunt, ex omni vitæ genere. Ex literatis multos recenset Catalogus testium veritatis & Wolfius in suis centenariis, quales imprimis erant, Bernhardus Abbas Clarevallensis, Bernhardus Cluniacensis, Petrus Alphonsus, Hugo de S. Victore, Marsilius Patavinus, Taulerus concionator Coloniensis, Franciscus Petrarcha, Johannes Muntzinger Rector scholæ Ulmenis, Nicolaus de Lyra, Johannes Wicleph, Autor Theologiæ germanicæ, Bronellus, Sigebertus, Johannes de Wesalia, Keiserspergius concionator Argentinensis, Conradus Celtes, & multi alii, qui eruditis scriptis nervosis concionibus, elegantibus, versibus & similibus modis idolomaniam Papisticam perstrinxerunt: quæ omnia huc referre longum foret.

XLIV.

In ordine politico multi fuerunt præclari Imperatores, Principes ac Episcopi, qui non minus animosè Pontifici Romano

in me-

in medio Papatu restiterunt, qualis erat præ cæteris; Fridericus II. Imperator in Epist. 31. ad universos Prælatos, ubi Papam vocat bestiam e mari adscendentem, plenam nominibus blasphemiarum; similia habet in epistola ad Otthonem Bavarie Ducem, quæ apud Aventinum legitur lib. 7. Idem fecit Henricus IV. in epistola quadam; quæ Papæ Gregorij VII. seu Hildebrandi laudes decantat: Ludovicus I V. Imperator Papam Johannem XXII. Antichristum vocat apud Aventinum lib. 7. Philippus IV. cognomento Pulcher Bonifacium IIX. Papam pro ludibrio habuit. Similia proferre possem de Carolo V. sive Sapiente, Galliarum Rege, de Eduardo Rege Angliæ, de Johanne Sarisburiensi Episcopo Carnotensi, de Eberhardo Archiepiscopo Salisburiensi, de Günthero Episcopo Coloniensi, de Thergardo Episcopo Trevirensi, & multis aliis. Quin & integræ Ecclesiæ Papatui apertè se opposuerunt, in primis Africana, quæ Cælestina primatum Papæ mendaciter stabilienti restitit, & Leodiensis in scripto contra Paschalem II. pro Henrico Imperatore, &c.

XLV,

Ex promiscuo vulgo etiam non pauci obstiterunt doctrinæ Papisticæ, quales in primis illi fuerunt, de quibus *Albertus Cranzius lib. 3. cap. 16.* quod circa annum Domini 1254. quidam in Suevia dixerint, veniam peccatorum à solo Deo expectandam & accipiendam, omittis Papæ & cardinalium fictitiis indulgentiis: sed hos esse habitos & proclamatos pro hæreticis, quemadmodum & Johannes de Wesalia Wormatiensis & Moguntinensis Ecclesiastes, ob hunc & quosdam alios articulos ab inquisitoribus Monachis Ordinum prædicatorum anno Christi 1479. Moguntia hærescos condemnatus est.

XLVI.

Si dixerint, plerique horum Confessorum tantum primatui Papæ se opposuerunt, cætera sana in doctrina Papistica: sciendum, quod præterquam id de omnibus dici non potest, exceptio tamen isthæc nihil juvet Adversarios. Nam *Petrus à Soto* in adfert. *Cathol. pag. 137.* disertè scribit: *eum certum non esse Ecclesiam (scilicet Romano-Catholicam) nec partem ejus, qui Romanum Pontificem non agnoscit superiorem: quam adsercionem ut pulcram & præclaram suo calculo probat ac fideliter inculcat*

culcat *Vitus Miletus* in brevi discussione seu defensione sexcentorum errorum Papist. contra Doctorem Heshusium pag. 282. censetque ita haecenus ipsam judicasse Ecclesiam. Unde nihil aliud colligere possumus, quam eos, qui Romanum Pontificem superiorem non agnoscunt, ad Papisticam Ecclesiam non pertinere; id quod hoc in loco demonstrare sufficit: tot enim nostri erunt, quot tunc temporis Papatui contradixerunt; nam, quod cum Calvino vel alijs fortè senserint, quod insulsè nobis objicitur, frivolum est, cum neque de nomine, neque de fide Calvinii aut aliorum recentium hæreticorum tunc temporis quidquam constiterit,

XLVII.

Martyres appello, qui Papatui ad sanguinem usque resistunt, quorum benè longus catalogus passim in historijs reperitur, ex omni ordine hominum; inter quos in primis nobilis est *Iohannes Hussus & Hieronymus Pragensis*, quos concilium Constantiense anno Domini 1415. præter jus & fas rogo consecravit. Quibus suo merito adjungimus *Hieronimum Savanorolam* pium illum & eruditum Monachum, quem Papales flammæ anno 1498. Florentiæ consumserunt, constantissimum, justitiæ gratuita adsertorem, & libertatis Christianæ vindicem maxime strenuum, quemadmodum in primis commentarius eius in Psal. 51. testatur, & summa doctrinæ Savanorolianæ, propter quam Pontifici Romano (cui aliquandiu carus fuit) in sensus factus est, extant in ejus vita anno Christi 1556. M. à Cyriaco Spangenbergio edita lit. E. & seqq.

XLIX.

De *Moribundis* nihil attinet multum verborum facere. Multas enim myriadas eorum esse credimus, si infantes recens baptisatos, confessores veritatis martyres pios, & alios in simplicitate sua viventes ac morientes, consideramus. Dubium enim nullum est, quin multi prius Papatui toti addicti in ipsâ mortis horâ, rejectis omnium operum meritis, solâ fiduciâ in Christum beatè obierint. Ita eos mori jubent multi Pontificij, ut *Agenda Moguntiaca* fol. 71, *Agenda Herbipolitana* fol. 94. *Agenda Salisburgensis* fol. 10. *Stanislaus Hofius* in propagatione solidâ

D

Cathol.

Cathol. doctrinae lib. 5. in fine, & in confessione fid. Cathol. c. 11. ut & alii, quorum sententias contraxit *Martinus Eisengrein* Professor Ingolstadiensis in libro Germanico, de certitudine gratiae, & quomodo in Papatu erigantur moribundi. Qui liber Ingolstadii cum approbatione Collegii Theologici impressus est, postea verò inter libros à Papali Ecclesia prohibitos rejectus; usque adeò veritas odium parit, & furiosa Antichristi Synagoga in sua propria viscera saevit.

XLIX.

Exempla hujusmodi moribundorum in Papatu reperiuntur in historiis. Tria tantùm satis illustra personarum illustrium hinc adscribam. Testatur *Clemens Schevy* Diaconus Ecclesiae Islebiensis, prout in Catal. test. verit. refertur tom. 2. lib. 19. mihi pag. 905. & à *Wolfio* in præfat. tomi primi Centenariorum ferè sub finem repetitur, se adstitisse *Ernesto* olim Archiepiscopo Magdeburgensi (cujus tum Capellanus erat) unà cum duobus Franciscanis, in Salinis morienti; quorum alter ad Archiepiscopum dixerit: *Esto bono animo, inclyte Princeps; nos omnia non tantùm nostra, sed & totius Minoritarum ordinis bona opera tua Celsitudini communicabimus: non est dubium, quin illis acceptis, coram DE I consistas tribunali justus & beatus*: respondisse verò Archiepiscopum: *Nein ich trawen / ich begehre ewer Werck nirgend zu / meines HErrn Christi Werck müßens allein thun / darauß verlaß ich mich*: id est: *Nulla modo nec meis, nec vestris operibus ego confidam, sed solius mihi Christi opera sufficiunt.*

L.

De *Carolo V.* Imperatore scribit Secretarius *Pauli V.* Pontificis Act. 2. An decreta Concilij Trident. armis imperanda Protestantibus, *Toletanum* Episcopum ipsi Pontifici scripsisse, *Carolum* morientem dixisse, sibi videri veram esse Lutheranorum de Justificatione sententiam. Id ipsum affirmat *Gerardus Busdragus* Episcopus Argolicensis in epist. ad Cardinalem quendam, anno 1558. scripta.

LI.

Thuanus lib. 21. Histor. de *Maximiliano Secundo* Imperatore laudatissimo narrat, quod, cum in agone mortis constitutus

tus

tus esset, eumque Episcopus Neapolitanus D. Lambertus Graterus die 12. Octob. anno 1576. conveniret, eum intromittere noluerit, nisi prius spondeat, se de nulla alia re verba facturum, quam de Christi merito & sanguineo sudore. Præstitit id Episcopus, & de Christi beneficiis elegantem & consolatione plenam orationem habuit, cumque Imperator rogaretur, an in hac fide & consolatione velit ex hac vita discedere, respondit: *Non aliter faciam.*

LII.

Hujusmodi certè multi fuerunt ante Lutherum in Papatu, qui in ultima illa mortis hora gravissimas tentationes, & horrorem mortis alia ratione pellere non potuerunt, quam meditatione mortis Christi; qualis fuit, pius ille Monachus Martinus Threnzingius, qui cum in Paulino Lipsiensi, anno 1473. letaliter decumberet, & ab Abbate suo interrogaretur, quamnam in re cordis sui fiduciam in ultimo agone ponere vellet, respondit, *se quidem illiteratum esse, sed cum fratres ceteri horas suas cantillant, aut Psalterium legunt, se interim partem aliquam ex historia Passionis Dominicæ meditari, Christoq; Redemptori suo gratias agere, & cum Davide dicere ex Psal. 71. Non cognovi literaturam, introibo in potentia Domini, memorabor, Domine, justitiæ tuæ solius.* Simile quid de D. Creutzenach legitur, qui multas legerat Missas, plurimum jejunaverat, ædes sacras extruxerat, in agone mortis constitutus singula bonorum operum genera in memoriam sibi revocabat, animadvertens autem, nullo eorum conscientiam peccatam reddi posse, subjiciebat tandem: *Si nihil quidquam horum auxilio mihi esse potest, auxilietur illud: Miserere mei Domine, propter dilectum Filium tuum Mediatorem meum.*

LIII.

Et hi sunt quatuor illi ordines in medio cœtu Pontificiorum, quorum fides & confessio à Papatu aliena,

D 2

nostræ.

refert, quòd nomina singulorum recensere non possumus, cum constet, quanto studio Romanenses nomen, libros & monumenta eorum, qui Romanæ sedi obstiterunt, unà cum memoriâ suppressere laborârint: & non paucos jam nominavimus, singulorum nomina Deo nota sunt, qui jam olim candidatum hunc exercitum suorum electorum in medio dominatu Antichristi conservatum D. Johanni monstravit, exercitum nimirum quadraginta quatuor millium habentium nomen Patris cœlestis in frontibus suis, Apoc. 14. v. 1.

LIV.

Porro extra cœtum Pontificiorum Ecclesiam veram monstramus, primùm in Ecclesiis ab Apostolis fundatis, Romanâ, Corinthiacâ, Ephesinâ, Thessalonicensi, Galaticâ &c. cum quibus Ecclesiarum nostrarum doctrinam ex asse congruere, intrepidè affirmamus. Quin & jam tum in Concilio Apostolorum Hierosolymis confessio nostra de justificatione gratuita absque operum meritis fuit canonisata, Act. cap. 15.

LV.

Deinde in S. Patribus, qui ductum Scripturæ Apostolicæ secuti multos Pontificiorum errores ex professo refutarunt, etiam si & ipsi ex vitio seculi in quibusdam interdum exorbitarint. *Dionysius* missas privatas & communionis signorum mutilationem & transubstantiationem damnat. *Liturgia*, quæ adscribuntur Jacobo fratri Domini, Clementi, Basilio, Chrysofomo, missas privatas, panis adorationem, reservationem, circumgestionem, communionis mutilationem, sacrificium propitiatorium à Pontificiis confectum, damnant. *Canones Apostolorum* æqualitatem faciunt inter Archiepiscopum & Episcopum, primatum Papæ non agnoscunt, Sacerdotibus uxores permittunt, eosque qui volunt carnes edere religionis causa, anathematizant. *Ignatius* errorem transubstantiationis & communionis sub una specie, missasque privatas refutat. Et quorsum opus est recensere singulas? in omnium manibus est Catalogus testium veritatis, ubi Patrum sententia de Papatu & papalibus dogmatibus diligenter consignatur.

Tertiò

Tertiò veram Ecclesiam, ferventibus Pontificum Romanorum abominationibus, monstramus in Oriente, quò Antichristi tyrannis non pervenit. Nam Græci vel Romanum Pontificem pro capite Ecclesiæ nunquam agnoverunt: vel ab eo se manifestè separârunt, quod ad demonstrandum dissensum à Papistica Ecclesia sufficere, suprâ ex Petro à Soto audivimus. De Johanne XXI. pecuniosissimo Papa scribit *Iohannes Mandevilla lib. 1. cap. 7.* eum prolixè & ampullosis verbis ad Græcos scripsisse, sub annum Christi 1306. unicam tantùm esse Ecclesiam; unicumque ejus caput, nempe se, Christi Vicarium, periturosque omnes, si tam præclaro capiti non adhæserint: quare monuisse, ut quamprimùm resipiscant, & obediant. Verùm Græcos breviter respondisse: *Potentiam tuam summam erga tuos subditos firmiter credimus: superbiam tuam summam tolerare non possumus; avaritiam tuam satiare non valemus: Diabolus tecum, quia Dominus nobiscum.* Simile quid recenset *Ranulphus in Polychronico lib. 5. cap. 28.* Ecclesias Græcorum Romanis postulantes, ut ad Ecclesiæ veritatem redirent, rescripsisse: *Quia vos à nobis vos subtraxistis; ideo & nos à vobis nos subtraximus.*

Huc pertinet, quod Patriarcha Constantinopolitanus quotannis Dominica invocavit Romanum Pontificem cum totâ suâ Ecclesiâ sollemni ritu tanquam schismaticum inter alios hæreticos excommunicat: & si quæ Græcorum fœmina nubit Italò vel Hispano, non tam nationum quàm Ecclesiæ diversæ odio, excommunicari dicitur. Ob quam dissensionem Pontificii in Græcos subinde invehuntur. Multi comparant Ecclesiam regno Samariæ, quod separavit se à vero templo, & tandem in perpetuam captivitatem abductum est, dicente *Bellarmino lib. 2. de Christo cap. 30.* *Sebastianus Heissius in discuss. trium quæst. de Ecclesia pag. 30.* vocat Græcos schismaticos & hæreticos: eodem epitheto vos ornat *Costerus in Enchirid.*

eid. cap. 3. Prateolus in Elencho hæret. vocat eos duræ cervicis, superciliosos atque arrogantes, & octodecim Græcorum hæreses recenset. Ex quibus omnibus liquet, Græcos ad Romanam Ecclesiam non pertinere.

LII X.

Sed regerunt, eos etiam ad nostram Ecclesiam non pertinere, ac proinde frustra nos ad Græcorum Ecclesiam provocare, quia ea nunquam in doctrina nobis fuerit *ὁμολογηθεῖς*: quin & ex Sueiggeri Theologi Norici Itinerario lib. 2. cap. 62. obijciunt, Græcos in articulis de fide & bonis operibus, de septem Sacramentis, de Purgatorio, de Missâ, planè & plenè cum Papistis conspirare.

LIX.

Ad quod sciendum est primùm, nos non ideò ad Ecclesias Græcas provocare, quasi similis planè sit utrobique conformitas in doctrina, verùm imprimis, ut ostendatur, Antichristum Romanum nunquam superioribus seculis pro capite Ecclesiæ, & Vicario Christi per totum orbem agnitum; sed fuisse in Oriente plurimas Ecclesias, quæ Papæ, ut Antichristo, contradixerunt. Veram autem in Oriente mansisse Ecclesiam, vel inde constat; quòd Baptismus (qui extra veram Ecclesiam non est) ibi legitimè in suis substantialibus administratur: idcirco baptisati apud Græcos in Papatu non rebaptisantur.

LX.

Deinde, non negamus, Ecclesiam Græcam ab omni errore non semper fuisse immunem. Distinguiamus autem inter tempora. Priorem illam vetustatem Græcam, in qua vixerunt illa Ecclesiæ lumina, Cyrillus, Nazianzenus, Athanasius, & alii, per omnia nobis fuisse in fide *ὁμολογηθεῖς*, intrepidè asserimus. Postea in Concilio Florentino sub Papa Eugenio, IV. anno 1439. celebrato. Græci nonnullos Romanensium errores approbarunt ac receperunt; ideò Pontificii quoque Græcorum doctrinam mutatam fuisse, fatentur. Certum tamen est, quòd in quamplurimis, iisque præcipuis fidei articulis Græci magis ad nostram, quàm Romanensium Ecclesiam accedant.

Prima-

Primum Papæ nunquam communi consensu concesserunt, purgatorium nunquam probaverunt, nunquam privatas Missas, nunquam vigiliis pro mortuis, nunquam indulgentias, nunquam communionem sub unâ specie, nunquam statuarum adorationem & alia similia. Et constat ex histor. tripartita lib. 9. cap. 35. quòd in Orientali Ecclesia usus Confessionis auricularis propter stupratam quandam nobilissimam matronam à Diacono in Confessione, penitus abrogatus fuit. Unde ipsum etiam Jus Canonicum de pœnitentia dist. 5. cap. 1. sic habet: *Necessaria est Confessio mortalibus apud nos: ad Græcos verò non, quia non emanavit apud illos talis traditio.* Præterea in volumine inquisitionum Emerici Basileæ recondito hi errores Græcis tribuuntur, referente Flacio in Catal. test. ver. quòd Sancti non sint invocandi, nec diva virgo, quia unus sit mediator Christus: quòd soli Deo peccata confiteri debeamus: quòd satisfactiones, quæ à Sacerdotibus Papæ imponuntur, sint repræhensibiles: quòd omnium ciborum, uti carnis & aliorum usus, sit quavis die licitus: quòd vota monastica non sint pia: quòd adorare & osculari crucem sit stultum & impium: quòd miracula Sanctorum sint falsa: quòd damnent aquam benedictam: quòd tantum valeat aqua fluvialis in Baptismo, quantum consecrata: quòd decreta & constitutiones Paparum audieudæ non sint, nec servandæ. Hæc omnia cum apud nos quoque doceantur contra Papatum, nemo est, qui non videat, quàm proximè ad nos accedat Ecclesia Græca.

Certè quòd ad hodiernam Ecclesiam Orientalem, satis luculenta ejus extant testimonia, quibus Ecclesiæ nostræ libellum Symbolicum, nempe Augustanam Confessionem in Græcam linguam à nostratibus conversam, & censuræ præcipuorum in Græcia Patriarcharum exhibitam, magnoperè approbatam atque collaudatam fuisse evincitur, id quod ex Actis Theologorum Wittebergenfium & Patriarchæ Constantinopolitani Jeremiæ, anno 1584. editis, manifestè patet.

— Quæ

LXIII,

Quæ cum ita sint, rectè facimus, quod Luheranam Ecclesiam etiam apud Græcos monstramus, durante Papatu, licet ea non ex omni planè partè fuerit pura: fit enim, quod in Græcorum est proverbio: *νοσθης χώρης, ηγι νοσείτω τὸ θεῖον*. Perperam autem *Stanislaus Socolovius*, Stephani Regis poloniæ Theologus, in scripto quodam de Responso patriarchæ Constantinopolitani, gloriatur de incredibili consensu Ecclesiæ Orientalis & Occidentalis. Qui consensus verè est incredibilis, nam nec ipsa historia, nec plerique ex pontificiis admittunt, ut credatur, quemadmodum ex ijs, quæ jam diximus, liquet.

LXIV.

Restant postremo loco *Valdenses*, seu pauperes de Lugduno, vel Leonistæ, vel Insabbatati (ita enim per contemptum nominati fuerunt) in quibus etiam veram ostendimus Ecclesiam, durante Papatu. Habuerunt hi nomen à quodam à *Petro Valdo* cive Lugdunense primario, qui quâ occasione circa annum Christi 1160. sacras literas propagare & regno Pontificio se opponere cœperit, in *Catalog. test. ver.* legi potest *part. 2. lib. 15.* Floruit ipsorum doctrina imprimis apud Thaboritas in Bohemia circa annum Christi 1431. *Aenea Silvio* teste in *hist. Bohem. cap. 35.* Et quæ habuerint doctrinæ capita, prolixè exponit *Catal. test. verit. l. d.* quæ in omnibus & ad amissim cum nostrarum Ecclesiarum confessione consentiunt: & in genere *Sleidanus* historicus imperiali autoritate fide dignissimus, de ipsis scribit *lib. 16. quod vetustâ consuetudine neq; Pontificem Romanum agnoscant, & aliquantò puriorem semper habuerint doctrinam, & postquam Lutherus innotuit, ampliorem sibi cognitionem avidè compararint.* Quod si cui errori obnoxii fuerunt, non propterea nostri esse desierunt: multa enim ex vitiosâ consuetudine & infirmitate animi retinentur, quæ tamen societatem fidei non rumpunt, qualia passim in Patrum scriptis, imò etiam in Pontificiorum & nostrorum Theologorum libris reperiuntur.

Pro

LXV.

Pro nostrâ sententiâ imprimis facit, quod *Poplinerius* homo pontificius (qui à *Genebrardo* vocatur vir candidus, & qui purè ac simpliciter ad historiz veritatem, non ad causæ gratiâ cuncta narraverit) in *hist. Fr. l. 1. edit. an. 1581. f. 7. 6.* doctrinâ Waldensium parum differre dicit, ab ea, quam hodie Protestantes profitentur. Quam ob causam à *Campiano*, *rattion 3. de Nat. Eccles. Majores nostri* vocantur, & à *F. Resnerio Sachonio* l. 4. libri sui cont. Waldenses, omnia de Deo credere dicuntur, & omnes articulos, qui in Symbolo continentur, solummodo Romanam Ecclesiam blasphemant (inquit) & Clerum. Quod testimonium scriptoris Pontificij, & omnium Waldensium hostis in precio meritò habemus.

LXVI.

Sed Waldenses fuerunt Calviniani, ajunt nonnulli ergo ad ipsorum Ecclesiam perperâ provocamus. Verum demus ita se habere. In eo tamen rectè ad ipsos provocam⁹ quod, ut Adversarij etiam fatentur, Romanam, hoc est, Pontificiam Ecclesiam blasphemant, seu ut rectius dicam, jure meritoque suo damnant, ut Synagogam Antichristi, quo nomine è Societate nostra excludi nequeunt. Nondum autem de omnibus simpliciter Waldensibus probatum est, quòd Calviniani fuerint. Nâ veteres illos, qui sub spississimis tenebris Papatus ante Luthero adhuc vixerunt, planè nostros fuisse, collatio. doctrinæ Waldensium illorum & nostræ, quæ apud *Flacium in Catal. test. verit. extat*, abundè docet: ideo *Flacius* scribere non dubitat: *Ego Thaboritarum confessionem anno 1431. scriptam habeo penitus cum nostra doctrina consentientem, validissimis argumentis subnixam. Summam doctrinæ à Waldensibus illis propagatæ recitat Mornæus in Myster. iniq. mihî pag. 733. & Balth. Lydius in suis Waldensibus, uterque Calvinianus, in qua nihil Calvinismi apparet, nisi verba quædam torqueantur.*

LXVII.

Quod si recentiores illi, qui circa tempora Lutheri in Galliâ potissimùm floruerunt, persecutionis metu ad Calvinianorum castra fortè secesserunt, nihil nobis ob est, quibus propositum est Ecclesiam veram ante tempora Lutheri ostendere.

E

Sed

Sed neque hoc probatum adhuc est, quod Waldenses recentiores à doctrina Lutheri dissenserit. Evincere hoc conantur Calviniani, in articulo de cœnâ, in quo confessionem Waldensium cum confessione Helveticorum consentire fingunt: sed fingunt tantum. Nusquam enim monstrare possunt, quod Waldenses veram corporis Christi præsentiam in cœnâ negent, & spiritualem tantum, seu metonymicam, agnoscant.

LXIIIX.

Contrarium patet ex illa confessione Waldensium, quam B. Lutherus anno 1533. præfatione ornavit, quæ primùm Tigurina edita est, sed corrupta, postea Wirtebergæ repetita cum præfatione Lucheti, & cùm Augustani quærenterent utram editionem Waldenses præferrent, responderunt, *VWittebergensem*, ut habetur in *præfat. Confess. apud Lydium pag. 104. VValdensium*. De ea confessione scribit Lutherus *tom. 6. Jen germ. fol. 113.* quod quidem obdurationes nonnullas locutiones, aliquam de ipsis suspicionem conceperit, quasi veram & realem corporis Christi præsentiam in Cœnâ negent: sed habito cum ipsis colloquio, ait, reperisse se diversas quidem phrasas propter transubstantiationem, & opus operatum Papisticum; in fundamento verò fidei consentientes quòd nimirum in Sacramento verum Christi corpus & verus ejus sanguis adsit & distribuatur, Idem eis testimonium perhibet in epistola ad ipsos scriptâ *tom. 2. Jen. fol. 200.* Alias Lutherus ipse in eadem præfatione non diffitetur, se non omnes Waldensium phrasas approbare posse, neque ipsos ad conformitatem in phrasi cogere velle, sufficere autem consensum in re, donec Deus in reliquis etiam animos conjungat.

LXIX.

Ostendimus ergò hætenus cœtus aliquot distinctos & in medio Papatu, & extra eam, qui nobis, quò ad præcipua capita, in doctrina *ὁμολογητοί*, & Papatus hostes fuerunt, etiam antequam B. Lutheri nomen innoresceret. Unde invictâ consequentiâ inferimus, Ecclesiam nostram, quam ab Instauratore ejus, Lutheranam vocamus, non esse novam, sed quam plures habuisse, qui ei nomina sua dederunt, & antequam de Papatu quidquam constaret, & cùm Papatus summam tyrannidem exerceret

ret

ret: neque dubitamus, Deum subinde adhuc exuscituros aliquos, qui Synagogæ isti malignantium masculè sint obviam ituri, donec iniquus ille filius perditionis interficiatur Spiritu oris Christi, & illustratione, adventus sui destruat, 2. *Theff.* 2, 8.

LXX

Neque quenquam ex cordatis movere debent aniles illæ Adversariorum lamentationes, quod Lutherana Ecclesiæ defecerint à Papatu. Non enim omnis defectio vel ἀποστασία est in vitio. Jubet nos Dominus deficere à traditionibus patrum verbo suo contrarijs *Ezech.* 20 18. Jubet nos exire à Babylone, quam Hieronymus Romam intelligendam docet, *Apoc.* 18. 4. quin & Apostoli à Pontificibus & scribis, qui in legitima vocatione & ordinaria successione erant, defecerunt. Igitur ea demum damnata est defectio, cum à Deo agnito, ejusque verbo, religione sincerâ, cultibus divinitus institutis, adeoque à vera Christi Ecclesiâ, vel novitatis studio, vel turpis lucri aut honorum gratiâ deficitur; quo sensu Pontificii à nostra potius, hoc est, à vere Apostolicâ Ecclesiâ defecerunt, quam nos ab ipsis.

LXXI.

Non enim hîc de personâ Lutheri, non de urbe Româ quæstio est, sed de doctrinâ Christi & Apostolorum; quam quicumque deserit, Ecclesiam veram deseruisse dicendus est. Nam, ut hoc de suo mihi largiatur Hieronymus de Arianis agens, *non in parietibus consistit Ecclesia, sed in dogmatum veritate; Ecclesia ibi est, ubi vera fides est.* Ante annos quindecim aut viginti (centum forte) parietes omnes Ecclesiarum hæretici (Hieronymo Arianis, nobis Pontificij) possidebant; Ecclesia autem vera illic erat, ubi vera fides erat. Et ut Chrysostomus loquitur: *Non ille de Ecclesia exire videtur, qui corporaliter exit, sed qui spiritualiter veritatis Ecclesiasticæ fundamentum relinquit.* Nos ab illis eximus loco, illi à nobis fide: nos apud illos relinquimus fundamenta parietum, illi apud nos reliquerunt fundamenta scripturarum.

LXXII.

Hæc ergo est demonstratio nostra, quòd vera Ecclesia etiam ante Lutheri tempora fuerit: quæ cum sub tyrannico

Yugo Anticristi Romani ad tempus verè longum pressa latuerit
& jam præterito seculo fidei ministerio Lutheri feliciter in-
aurata, & è tenebris quasi eruta sit, ideo imperitis nova vide-
tur, Sciunt autè Sapientes, etiam antiquum esse novum, si ante se
habeat aliquid antiquius. Nostram verò Ecclesiam ab omni
novitatis nota facile liberabimus, quia eam cum antiquissimâ
Christi & Apostolorum fide convenire certò persuasi sumus.
& ad probandum omni tempore parati. Id autem est verius,
quod prius; id prius quod ab initio, id ab initio, quod ab Apo-
stolis, scribit Tertullianus.

LXXIII.

DE O nostro summè misericordie sit honor, laus & grati-
arum actio, quòd per fidèle ministerium Beati Lutheri Ec-
clesiam suam satis diu pressam à tyrannide pontificia, tanquam
ex fornace ferrea liberavit, eamque in dulcissimâ nostra patria
Germaniâ imprimis florere voluit: quo nomine ipsi hoc anno
seculari meritò cantamus hymnum & jubilum; devotis animi
suspitiis ingemiscences, ut in posterum quoque sibi hunc cæ-
rum in quo invocatur nomen ejus, habeat quam commenda-
bilissimum, Spiritu veritatis eum regat, pace ac tranquillitate
beet, ab omni malo protegat, & intemeratam ad seram usque
si qua futura est, posteritatem propaget. DEUS virtutum
convertere, respice de cælo, & vide, & visita vineam tuam quam
plantavit dextera tua. Fiac manus tua super virum dexteræ
tuæ, & super filium hominis, quem confirmasti tibi: & non
discedimus à te: vivificabis nos, & nomen tuum invoca-
bimus, Domine Deus virtutum converte nos, O.
Stende faciem tuam, & salvi eri-
mus. Amen.

ERRATA

*Thes. 3. lin. 8. lege, istas calumnias. th. 6. lin. 5. verbo, th. 7. l. 14. man-
datam th. 16. Audianis, th. 24. l. 17. campanarum.*

Coll. obis. H

143, 40